

LAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 8/2014 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen soveltamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 3 päivänä kesäkuuta 2014 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen eduskunnalle laiksi tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen soveltamisesta (HE 70/2014 vp).

- hovioikeudenneuvos Tuomo Antila, Helsingin hovioikeus
- kihlakunnanvouti Ari Ranta, Helsingin ulosottovirasto
- hallintovouti Niklas Tjurin, Valtakunnanvoudinvirasto.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- Helsingin käräjäoikeus
- Suomen Asianajajaliitto.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Maarit Leppänen, oikeusministeriö

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla annetusta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen soveltamisesta. Laissa annettaisiin asetuksen soveltamisen edellyttämät täydentävät kansalliset säännökset toimivaltaisista tuomioistuimista ja viranomaisis-

ta, tuomiosta annetun todistuksen tiedoksiannosta sekä täytäntöönpanossa ja kieltäytymistä koskevassa oikeudenkäynnissä sovellettavasta menettelystä ja muutoksenhausta.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 10 päivänä tammikuuta 2015.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Hallituksen esityksessä on kyse täydentävistä kansallisista säännöksistä, joita niin kutsutun uudelleenlaaditun Bryssel I -asetuksen soveltaminen edellyttää. Uudelleenlaadittu asetus tulee täysimääräisesti sovellettavaksi 10.1.2015. Nykyisin sovellettava Bryssel I -asetus on keskeinen siviili- ja kauppaoikeudellisissa riita-asioissa sovellettava instrumentti, jossa säädetään siitä, minkä jäsenvaltion tuomioistuimilla on kansainvälinen toimivalta käsitellä riita-asia, sekä jäsenvaltiossa annetun tuomion tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta muissa jäsenvaltioissa. Uudelleenlaaditun asetuksen merkittävin muutos koskee nk. eksekvaturimenettelystä luopumista. Kyseinen menettely tarkoittaa käytännössä sitä, että täytäntöönpanovaltion tuomioistuin julistaa ulkomaisen tuomion täytäntöönpanokelpoiseksi ennen kuin tuomio voidaan panna täytäntöön. Kun eksekvaturista luovutaan, toisessa jäsenvaltiossa annettu tuomio voidaan panna Suomessa suoraan ulosottoon täytäntöönpantavaksi ilman, että sitä on tarpeen ensin saattaa käräjäoikeuden käsiteltäväksi. Muutos nopeuttaa ja tehostaa muun muassa ulkomaisten velkomus-tuomioiden täytäntöönpanoa.

Lakivaliokunta pitää hallituksen esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena sekä puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Toimivaltaiset tuomioistuimet

Hallituksen esityksessä lähdetään siitä, että kaikki käräjäoikeudet ovat toimivaltaisia käsittelemään asetuksen toimivaltaa ja muita oikeudenkäyntiin liittyviä yleisiä säännöksiä sekä toisessa jäsenvaltiossa annetun tuomion tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta kieltäytymistä sekä tällaisen tuomion mukauttamista koskevia asioita.

Toisessa jäsenvaltiossa annetun tuomion tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta kieltäytymis-

tä sekä tällaisen tuomion mukauttamista koskevat asiat voivat olla hankalia, ja asioita on odotettavissa verraten vähän. Tämän vuoksi on mahdollista kysyä, tulisiko kyseiset asiat keskittää tiettyyn tai tiettyihin käräjäoikeuksiin. Jotta tämä olisi järkevää ja tarkoituksenmukaista, tulisi valiokunnan mielestä samalla kuitenkin harvita toimivallan keskittämistä asetuksen tarkoitamiin asioiden käsittelyssä myös muutoin. Tätä valiokunta taas ei kannata, koska se katsoo, että kaikilla käräjäoikeuksilla tulee olla valmius käsitellä asetuksen mukaisia toimivaltakysymyksiä ja antaa niissä tuomioita. Asetuksen tarkoitamiin asioiden keskittäminen vain kieltäytymistä ja mukauttamista koskevien asioiden osalta myös monimutkaistaisi lainsäädäntöä. Ottaen lisäksi huomioon, että kieltäytymistä ja mukauttamista koskevien asioiden määrä tulee jäämään verraten vähäiseksi ja satunnaiseksi, valiokunta ei näe, että niiden keskittäminen toisi esimerkiksi tuomareiden asiantuntemuksen kartuttamisen suhteen niin merkittäviä hyötyjä, että se olisi aiheellista toteuttaa.

Lakiehdotuksen 10 §:n 4 momentista ilmenee, että jos tuomioistuimessa on käsiteltävänä sekä täytäntöönpanosta kieltäytymistä että tuomion mukauttamista koskeva hakemus, hakemukset on käsiteltävä yhdessä. Sanamuotonsa mukaan säännös koskee tilannetta, jossa hakemukset ovat käsiteltävänä samassa tuomioistuimessa. Käytännössä täytäntöönpanosta kieltäytymistä ja mukauttamista koskevat hakemukset voivat kuitenkin olla yhtäaikaaisesti vireillä eri tuomioistuimissa. Lakiehdotukseen ei sisälly säännöstä tällaisia tilanteita varten, eikä niitä käsitellä hallituksen esityksen perusteluissa. Lakivaliokunnan näkemyksen mukaan hakemukset käsitellään tällaisessa tilanteessa erikseen. Mukauttamishakemusta käsittelevä tuomioistuin voi kuitenkin oikeudenkäymiskaaren 14 luvun 4 §:n nojalla keskeyttää mukauttamishakemuksen käsittelyn, kunnes täytäntöönpanosta kieltäytymistä koskeva asia on toisessa tuomioistuimessa ratkaistu.

Tiedoksianto

Kun kyse on toisessa jäsenvaltiossa annetusta tuomiosta, on täytäntöönpantavasta tuomiosta laadittu todistus lakiehdotuksen 5 §:n 1 momentin mukaan annettava todisteellisesti tiedoksi henkilölle, jota vastaan täytäntöönpanoa haetaan, siten kuin ulosottokaaren 3 luvun 41 §:ssä säädetään. Todistukseen on liitettävä tuomio, jos sitä ei ole aiemmin annettu kyseiselle henkilölle tiedoksi.

Tavallinen tiedoksianto on ulosottokaaressa pääsääntö, vaikkakin todisteellinen tiedoksianto on mahdollinen. Todisteellisen tiedoksiannon edellyttäminen ulkomaisten tuomioiden täytäntöönpanossa tulee siten poikkeamaan kansallisten tuomioiden täytäntöönpanossa noudatettavasta tiedoksiantomenettelystä ja lisää näin jossain määrin ulosottoviranomaisen työtä. Hallituksen esityksen perusteluissa todisteellista tiedoksiantoa perustellaan täytäntöönpanovastaaajan eli velallisen suojalla (s. 12—13). Tarkoituksena on turvata se, ettei toisessa jäsenvaltiossa annetun tuomion täytäntöönpano tule vastaajalle yllätyksenä, ja mahdollistaa se, että vastaaja voi muun muassa ryhtyä toimenpiteisiin täytäntöönpanon keskeyttämiseksi tai kieltämiseksi.

Valiokunta on päättänyt puoltamaan ehdotusta tiedoksiannon todisteellisuudesta katsoen, että velallisen tiedontarve ulkomaisen tuomion täytäntöönpanosta korostuu uudelleenlaaditun asetuksen tultua sovellettavaksi. Tämä johtuu muun muassa siitä, että kun eksekvatuurimenettelystä luovutaan, velallinen ei enää jatkossa ennen tuomion täytäntöönpanoa saa tiedokseen käräjäoikeuden tekemää eksekvatuuripäätöstä. Ulkomaisen tuomion täytäntöönpanoon liittyy myös hallituksen esityksen perusteluissa esille tuoduin tavoin erilaisia epävarmuustekijöitä, joita kansallisen tuomion täytäntöönpanoon ei liity. Asetus esimerkiksi tuo mukanaan oletettaman ulkomaisen tuomion lainvoimaisuudesta, eikä täytäntöönpanon hakijalta voida edellyttää todistusta tuomion lainvoimaisuudesta. Ehdotettujen kansallisten täydentävien säännösten mukaan velallinen voi kuitenkin riittauttaa oletettaman ja osoittaa, ettei ulkomainen tuomio ole lainvoimainen. Jos velallinen onnistuu tässä ja

kyse on esimerkiksi alioikeuden maksutuomiossa, hän voi estää täytäntöönpanon vakuuden asettamisella. Jotta velallisella on käytännössä mahdollisuus ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin, on tärkeää, että hän saa tiedon ulkomaisen tuomion täytäntöönpanosta. Ehdotus ei myöskään vaaranna velkojien asemaa, sillä velallisen omaisuuteen voidaan kohdistaa turvaamistoimenpiteitä jo ennen varsinaisia täytäntöönpanotoimia velallisen omaisuuden hävittämisen estämiseksi.

On kuitenkin tärkeää, että ehdotetut säännökset mahdollistavat sijaistiedoksiannon sellaisessa tapauksessa, jossa todisteellinen tiedoksianto ei onnistu. Jotta on selvää, että sijaistiedoksiannon käyttäminen on mahdollista, valiokunta ehdottaa, että lakiehdotuksen 5 §:n 1 momenttia tarkistetaan niin, että siinä viitataan ulosottokaaren 3 luvun 40 §:ään, jonka 2 momentissa säädetään sijaistiedoksiannon toimittamisesta.

Toimivaltaiset tuomioistuimet kieltäytymistä koskevassa asiassa ja tällaisessa asiassa sovellettava menettely

Lakiehdotuksen 7 §:ssä säädetään toimivaltaisista tuomioistuimista kieltäytymistä koskevassa asiassa ja 9 §:ssä kieltäytymistä koskevassa asiassa sovellettavasta menettelystä. Sanamuotonsa mukaisesti säännösehdoitukset koskevat hakemusta tuomion tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta kieltäytymisestä. Asetuksen mukaan asiaan osallinen voi kuitenkin tehdä hakemuksen myös sen vahvistamiseksi, ettei perusteita tuomion tunnustamisesta kieltäytymiselle ole (36 artiklan 2 kohta). Jotta on selvää, että ehdotetut säännökset kattavat myös tällaisen hakemuksen, valiokunta ehdottaa niiden sanamuodon selkeyttämistä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksytään muutoin hallituksen esityksen mukaisena paitsi 5, 7 ja 9 § muutettuina seuraavasti:

5 §

Tiedoksianto

Asetuksen 53 artiklan mukainen todistus on annettava todisteellisesti tiedoksi henkilölle, jota vastaan täytäntöönpanoa haetaan, siten kuin ulosottokaaren 3 luvun 40 §:ssä säädetään. Todistukseen on liitettävä tuomio, jos sitä ei ole aiemmin annettu kyseiselle henkilölle tiedoksi.

(2 mom. kuten HE)

7 §

Toimivaltaiset tuomioistuimet kieltäytymistä koskevassa asiassa

Hakemus, jossa vaaditaan tuomion tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta kieltäytymistä taikka sen vahvistamista, että perusteita tunnustamisesta kieltäytymiselle ei ole, pannaan vireille käräjäoikeudessa. Hakemus tehdään käräjäoikeudelle, joka sijaitsee asiaa käsittelevän ulosot-

toviraston toimialueella. Jos asia ei ole ulosottoviraston käsiteltävänä, toimivaltainen on se käräjäoikeus, jonka tuomiopiirissä vastaajalla on kotipaikka tai vakituinen asuinpaikka. Jos vastaajalla ei ole kotipaikkaa tai vakituista asuinpaikkaa Suomessa, toimivaltainen tuomioistuin on Helsingin käräjäoikeus.

(2 mom. kuten HE)

9 §

Kieltäytymistä koskevassa asiassa sovellettava menettely

Hakemus, jossa vaaditaan tuomion tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta kieltäytymistä taikka sen vahvistamista, että perusteita tunnustamisesta kieltäytymiselle ei ole, käsitellään riita-asian käsittelystä säädettyssä menettelyssä sitä osin kuin tästä laista tai asetuksen säännöksistä ei muuta johdu.

Helsingissä 11 päivänä syyskuuta 2014

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Anne Holmlund /kok
vpj. Stefan Wallin /r
jäs. James Hirvisaari /ml1
Mikael Jungner /sd
Arja Juvonen /ps
Suna Kymäläinen /sd
Jaana Pelkonen /kok
Arto Pirttilahti /kesk

Kristiina Salonen /sd
Jani Toivola /vihr
Kari Tolvanen /kok
Ari Torniainen /kesk
Kaj Turunen /ps
Peter Östman /kd
vjäs. Kalle Jokinen /kok.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Tuokila.